

**YURAK ISHEMIK KASALLIGI BILAN KASALLANGAN
BEMORLARDA NITRAT DORI VOSITASINING AHAMIYATI**

Do'stov Sardor Qaxramon o'g'li
Samarqand viloyati, Bulubg'ur tumani

Annotatsiya: *Maqolamning mazmuni shundan iboratki, yurak ishemik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarda nitrat dori vositasining ahamiyati va nitrat dori vositasining ta'siri haqida bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *Yurakning ishemik kasalligi, yurak-tomir sistemasi, tomir arteriyalari, gipertoniya, nitrat dori vositasi.*

Yurakning ishemik kasalligi — yurak-tomir sistemasining keng tarqalgan kasalligi; miokard ishemiyasi va koronar qon aylanishining buzilishi bilan kechadi. Yurakning ishemik kasalligiga, asosan, koronar (toj) tomir arteriyalari aterosklerozi natijasida yurak muskullarida qon aylanishining yetishmay qolishi va shu tufayli yurakning qonga yolchimasligi sabab bo'ladi. Yurakning ishemik kasalligiga stenokardiya (dastlabki, muqim, nomuqim), miokard infarkti, infarkt dan keyingi kardioskleroz, aritmik tur va yurak yetishmovchiligi kiradi. Yurakning ishemik kasalligik. muntazam rivojlanib boruvchi og'ir yurak xastaligi hisoblanadi. Yosh ulg'aygan sari kasallik uchrashi ko'payadi.

Yurakning ishemik kasalligi klinik jihatdan bir xilda kechmay, dam zo'rayib, dam bosilib turadi. Ko'pincha Yurakning ishemik kasalligik. zimdan kechib, bemor o'zining shunday xavfli kasallikka chalinganini bilmay, shifokorga murojaat qilmay yuradi. Odatda, Yurakning ishemik kasalligining dastlabki klinik belgilaridan biri — zo'riqish stenokardiyasi xuruji bo'lib, jismoniy ish bajarilganda ro'y beradi. Keyinchalik kasallik uzoq davom etishi, hatto yillab cho'zilishi mumkin. Ko'pincha zo'riqish stenokardiyasiga birmuncha vaqtdan keyin tinch holatda ham kuzatiladigan tinch holat stenokardiyasi hurujlari qo'shilishi mumkin.

Yurakning ishemik kasalligining kelib chiqishi va rivojlanishiga kishilarning yoshi, kasallikka irsiy moyillik, gipertoniya kasalligi, qandli diabet, semirib ketish, ichkilikka ruju qilish, kashandalik, kam harakat (gipodinamiya), jismoniy hamda ruhiy zo'riqish va boshqalar sabab bo'ladi. Kashandalar o'rtasida Yurakning ishemik kasalligik.ning nisbatan ko'p uchrashi kuzatilgan. Yurakning ishemik kasalligining rivojlanishida, ayniqsa, xolesterinning roli katta. Qonda xolesterin miqdorining oshib ketishi ateroskleroza sabab bo'ladi va bu Yurakning ishemik kasalligik. rivojlanish xavfini oshiradi.

Yurakning ishemik kasalligining xavfli omilini bartaraf etsa bo'ladigan va bartaraf etib bo'lmaydigan xillari bor. Mas, ko'krak qisishi (stenokardiya), miokard infarkti, insultni bartaraf etib bo'lmaydi; agar odam bu kasalliklar bilan bir marta og'rib o'tgan bo'lsa, Yurakning ishemik kasalligik. rivojlanish xavfi ko'proq bo'ladi. Yurakning ishemik kasalligining dastlabki bosqichi stenokardiya bo'lsa, miokard infarkti uning eng og'ir

shaklidir. Stenokardiya bilan bemor uzoq vaqt yashashi mumkin, ammo dastlabki davrida (birinchi uch kun) 20—30% bemorda miokard infarkti kuzatiladi. Miokard infarktining klinik belgilari, odatda, stenokardiya belgilariga o'xshash bo'lib, faqat og'riq uzoqroq va kuchliroq davom etadi. Bunda dastlabki soatlardayoq o'lim ro'y berishi yoki keyinchalik ham jiddiy asoratlarni kuzatilishi mumkin. Infarktdan keyingi kardioskleroz, yurak aritmiyasi, yurak yetishmovchiligi aslida Yurakning ishemik kasalligini o'z ichiga olgan asoratlari bo'lib, yuraktomir sistemasi kasalliklaridan bo'ladigan nogironlik va o'limning asosiy sabablaridir. Yurakning ishemik kasalligini davolashda gumon qilinganda darhol bemorni kasalxonaga yotqizish zarur. Kasallikning klinik belgilari (kasallik tarixi, bemor shikoyatlari, perkussiya, auskultatsiya, umumiy ko'ruv), elektrokardiografiya, yurak muskullariga xos fermentlar va struktura elementlari (kreatinin fosfokinaza izofermentlari, mioglobini va boshqalar) hamda qon tahlili, exokardiografiya va boshqalar tekshiruv natijalariga qarab diagnoz qo'yiladi.

Yurakning ishemik kasalligini davolashda terapevtik va jarrohlik usulida olib boriladi. Yurakning ishemik kasalligini davolashda parhezga rioya qilish muhim ahamiyatga ega. Ovqatning umumiy miqdori va kaloriyasini cheklab, vazni me'yorida saqlashga harakat qilish, badan tarbiya bilan shug'ullanish, mehnat va dam olishni uyg'unlashtirish, vrach ko'rsatmalariga beqam ko'st amal qilish lozim. Chekishni tashlash shart. Yurakning ishemik kasalligini oldini olish uchun gipertoniya kasalligi, qandli diabet va boshqalarni davolash zarur.

Yurak ishemik kasalligi (YIK) — yurak mushagiga qon yetkazib beruvchi qon tomirlarining torayishi yoki to'silishi natijasida rivojlanadigan holat. Bu kasallik asosan angina pektoris, yurak xurujlari va boshqa yurak muammolariga olib kelishi mumkin. Nitrat dori vositalari bu kasallikni davolashda muhim rol o'ynaydi. Ularning ahamiyatini quyidagi jihatlarni orqali ko'rib chiqish mumkin:

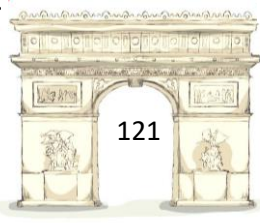
1. Vazodilyatsiya ta'siri. Nitratlar qon tomirlarini kengaytiradi, bu esa qon oqimini yaxshilaydi. Yurak mushagiga qon yetkazib berishning oshishi, ishemik hujayralarga kislorod yetkazib berishni yaxshilaydi va og'riqni kamaytiradi.

2. Angina simptomlarini kamaytirish. Nitratlar angina pektoris bilan bog'liq og'riqlarni (yurak og'rig'i) kamaytirishga yordam beradi. Ular yurakning ish yukini kamaytiradi va kislorodga bo'lgan talabini pasaytiradi, bu esa og'riqni engillashtiradi.

3. Yurakning ish faoliyatini yaxshilash. Nitratlar yurak mushagining ish faoliyatini yaxshilashga yordam beradi, chunki ular yurakning siydik chiqarish qobiliyatini oshiradi va qon bosimini pasaytiradi. Bu holat yurakning o'z-o'zini himoya qilish qobiliyatini oshiradi.

4. Qon bosimini nazorat qilish. Nitratlar arterial qon bosimini pasaytirishga yordam beradi, bu esa yurakning ish yukini kamaytiradi va ishemik hujayralarga bo'lgan zararni kamaytiradi.

5. Qo'llanish osonligi. Nitratlar turli shakllarda mavjud — tabletkalar, plitalar, spreylar va boshqa shakllarda. Bu ularni bemorlar uchun qulay va foydalanish oson qiladi, shuningdek, tezkor ta'sir ko'rsatadi.

6. Profilaktik ta'sir. Nitratlar ba'zi bemorlarda ishemik hodisalar (masalan, yurak xurujlari) xavfini kamaytirishi mumkin. Ularni muntazam ravishda qabul qilish orqali bemorlar og'riq va boshqa simptomlarni oldini olishlari mumkin.

Nitratlarning mexanizmi. Nitratlar, masalan, nitroglitserin, organik nitratlar guruhiga kiradi. Ular asosan qon tomirlarini kengaytirish orqali ishlaydi. Bularning asosiy mexanizmi:

1. Qon tomirlarni kengaytirish: Nitratlar venoz va arteriyal tonusni kamaytiradi, bu esa yurakga va boshqa organlarga qon oqimini oshiradi. Bu yurak mushagining oksigen yetkazib berishini yaxshilaydi.

2. Preload va afterload ni kamaytirish: Nitratlar venoz tonusni pasaytirish orqali yurakning oldindan va keyinroq yukini kamaytiradi, bu esa yurak faoliyatini yengillashtiradi.

3. Yurak Og'rig'ini kamaytirish: YIK belgilari, xususan angina, nitratlar yordamida kamaytirilishi mumkin. Og'riqni kamaytirish bemorning hayot sifatini yaxshilaydi.

Klinika tadqiqotlari va kuzatuvlar. Klinik tadqiqotlar natijalari nitrat dori vositalarining YIK bemorlaridagi samaradorligini ko'rsatadi. Ular angina epizodlarining sonini kamaytirish, jismoniy faoliyatni yaxshilash va og'riqlarni kamaytirish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Ko'p hollarda nitratlar, boshqa gipertenziv dorilar va antiplatelet vositalar bilan birgalikda ishlatilishi tavsiya etiladi.

Yon ta'sirlar va ehtiyot choralar. Nitratlardan foydalanish, ba'zi yon ta'sirlarga olib kelishi mumkin, shu jumladan:

- Bosimning pasayishi (gipotoniya olib kelishi mumkin).
- Bosh og'rig'i va holsizlik.
- Qon tomirlarning kengayishi natijasida yuz beradigan qandli muammolar.

Shuning uchun, nitratlarni tayinlashdan oldin bemorning umumiy sog'lig'i, boshqa dori vositalarni qabul qilishlari va individual muammolarini hisobga olish juda muhimdir.

Xulosa

Nitrat dori vositalari yurak ishemik kasalligi bilan kasallangan bemorlar uchun muhim davolash vositasidir. Ular qon oqimini yaxshilash, angina simptomlarini kamaytirish va yurakning ish faoliyatini yaxshilashga yordam beradi. Biroq, har bir bemorda dori vositalarini qo'llash individual ravishda belgilanadi va shifokor nazorati ostida amalga oshirilishi kerak. Yurak ishemik kasalligi bilan kasallangan bemorlarda nitrat dori vositalari muhim ahamiyatga ega. Ular yurak mushagining oksigen bilan ta'minlanishini yaxshilash, og'riqlarni kamaytirish va umumiy yurak sog'lig'ini qo'llab-quvvatlashda yordam beradi. Nitratlar, shifokor nazorati ostida va keng qamrovli davolash rejasining bir qismi sifatida qo'llanilganda, bemorlarga sezilarli darajada yordam berishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Aaronson, P. I., Ward, J. P., Wiener, C. M., Schulman, S. P., Gill, J. S. 1999. Bir qarashda yurak-qon tomir tizimi Blekuell, Oksford.
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Yurak-tomir_sistemi_kasalliklari
3. <https://www.sammu.uz/uz/article/544/download>
4. Kenjaev, S. (2017). Innovation Offshoring Performance/submitted by Sherzod Kenjaev (Doctoral dissertation, Universität Linz).
5. Erkinjon o'g'li, L. A. (2024). SUYAK QADIG'I HOSIL BÒLISH PATOLOGIYALARNI ERTANGI DAVRLARDA ANIQLASH VA DAVOLASH. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 143-147.

